

„Estetické rozlišování“, Gadamerův pojem pro abstrakci s estetickou kvalitou, spočívá v určení uměleckého díla na základě estetického prožitku, jenž odhlíží od účelu, funkce a obsažného významu. Umělecké dílo nechápe Gadamer jako pouhý estetický objekt; původní, pravá estetická zkušenost musí vycházet „z náboženské podstaty uměleckého díla, ...aby mohla adekvátně postihnout pravdu jeho bytí“. Vyzdvihuje schopnost hermeneutiky reflektovat komplexní sdělení uměleckého díla, naslouchat jeho řeči, vnímat je a chápat. Na rozdíl od estetiky nehodnotí a nezkoumá umělecké dílo pouze z hlediska výtvarných, literárních či hudebních kvalit, naopak, „odhaluje“ a „odkrývá“ v něm skryté významy. Hermeneutika dokáže podle Gadamera pracovat s faktem, že každé umělecké dílo má svoji řeč a svůj způsob sdělování, „ať už je jazykové povahy, nebo není“. Důrazem na výpověď a na pravdu uměleckého díla nesnižuje Gadamer důležitost krásy, ale považuje ji za součást skutečnosti: „ontologická funkce krásného ...dokazuje propast mezi ideálním a skutečným“, každé nové umělecké dílo je jakýmsi „přírůstkem na bytí“, „svébytnou ontologickou skutečností“, jež svou nadčasovostí a univerzálností přispívá ke kvalitativní proměně postojů ke světu i k sobě samému a má „pro člověka význam jakéhosi etického momentu či výzvy“.

Kniha Magdaleny Konečné je doplněna pečlivě zpracovaným poznámkovým aparátem a seznamem literatury. Ve svém celku představuje významný příspěvek k původní české produkci z oblasti filosofické a teologické hermeneutiky.

Helena Pavlincová

Teodor Műnz: *Hľadanie skutočnosti*, Bratislava: Kalligram 2008, 168 s.

Teodor Műnz, jeden z nejvýznamnějších slovenských historiků filozofie, vynikající znalec německého klasického idealismu, ale také B. Spinozy a osvícenství, překladatel Kanta a Hegela, dlouholetý vědecký pracovník Filozofického ústavu SAV v Bratislavě, přidal v roce 2008 po krátkém čase ke své předchozí knize *Listy filozofom* (Kalligram 2002) další práci určenou i širší veřejnosti se zájmem o filozofii, *Hľadanie skutočnosti*.

Už název ukazuje, že tématem je problém výsostně filozofický, problém skutečnosti, dějin jejího poznání a poznávání a s tím související základní epistemologický problém pravdy. Text je (kromě úvodu a závěru) rozčleněn do několika kapitol – Klikaté jsou cesty ke skutečnosti, Člověk je jen poloviční tvor, Subjektivita, Pravda, Omyl (Dewey a Heidegger o pravdě a omylu), Skutečnost a neskutečnost. Műnzovými partnery v diskusi jsou Platón, Aristoteles, Heidegger, Popper, Dewey, Rorty, Descartes, Spinoza, Kant, Schelling, Hegel a další filozofové.

Műnz vychází z toho, že „skutečnost je alfou a omegou“ našich otázek a odpovědí. „Kdo zná skutečnost, může se orientovat, vidět cestu, východisko z labyrintu.“ I když říkáme, že hledáme pravdu, hledáme vlastně skutečnost. Přitom se ale nezdá, že by hlavním problémem poznání bylo hledání skutečnosti. Vždyť daleko spíše hledáme „příčinu, podstatu, zákonitost, smysl, normu, význam, cíl, souvislost, spravedlnost, krásu, štěstí, Boha“, ale to všechno pokládá Műnz pouze za „zástupné termíny pro bohatě diferencovanou, a proto různě pojmenovanou skutečnost“. Každá filozofie hledá skutečnost, neexistuje filozofie, „která by něco netvrdila, neupřednostňovala to před jinými tvrzeními, nezdůvodňovala to a nevyvracela opačná tvrzení, tedy cosi nehledala a nechtěla mít pravdu, zase v jakékoliv podobě. Vždyť i filozof se za něco zasazuje, tedy stojí na nějakém stanovisku, kterým vyjadřuje aspoň svoji pravdu a skutečnost.“ Skutečnost ovšem chápe Műnz specifickým způsobem, mluví o závislé a nezávislé skutečnosti: „Primární skutečnost, na které jsme závislí, není jen vnější, chápána jako nezávislá existence vnějšího světa, ale je i v nás, neboť i my jsme její částí.“ Műnz nazývá tuto základní skutečnost „předskutečností, lepší termín by byl předpoklaná skutečnost“, a domnívá se, „že se od ní odvíjejí všechny naše skutečnosti“. Skutečnost se podle Műnze vrství, a to horizontálně a vertikálně. V horizontálním, historickém vrstvení následující vrstva ruší nebo aspoň koriguje vrstvu přecházející. Za noeticky důležité pokládá i vertikální vrstvení skutečnosti, při kterém jsou kladeny skutečnosti na sebe jako geologické vrstvy. Zcela nahoře je vrstva denního života, například skutečnost růže, která voní, je červená atd. „Pod touto její rovinou je víc dalších rovin: fyziologická, chemická, fyzikální botanická, každá se vyjadřuje o růži svým způsobem a můžeme mezi nimi přepínat jako mezi televizními kanály. Všechny však

nejen vysvětluji skutečnost denního poznávání, ale vědci, kteří se jimi zabývají, se do něj vracejí, uznávají její právoplatnost. Ani vědec nedává dámě kytici atomů, molekul a elektromagnetických vln, ale voňavých a barevných růží. A ještě nad rovinou denní skutečnosti je rovina umělecká. Básník nemůže psát o růži jako botanik.“

Münz si opakovaně a naléhavě klade otázku, jaké je poslání filozofie v dnešní době. Mají skutečně pravdu vědy přírodní, když říkají, že humanitní vědy a filozofie nemají přiměřené metody pro postžení mnohotvárné skutečnosti? Münz brání místo a poslání filozofie v současnosti. Odmítá se smířit na jedné straně s tím, že se filozofie sama od určitých problémů odvrací, že jsme svědky odmetafyzičtění filozofie, svědky pokusů odstranit z filozofie epistemologickou problematiku, redukovat ji na logickou analýzu jazyka, odmítá se smířit s Heideggerovým konstatováním o konci filozofie, kterou si rozebírají jednotlivé vědy, na druhé straně se odmítá vyrovnat i s tím, že přírodní vědy skutečně pronikají do humanitních věd a do oslabené filozofie, což potvrzují nově vznikající a rozvíjející se nové vědní disciplíny, jako humánní etologie, sociobiologie, memetika, kognitivní vědy, kybernetika, robotika, informatika a další. Je totiž hluboce přesvědčen, „že filozofie, přes všechny snahy o její zrušení, bude žít. Skutečnost budeme poznávat dál, budeme se mýlit, skutečnost zneskutečňovat, hledat pravdu, a úvahy o poznávání setrvají“.

Teodor Münz se vrátil k problematice, kterou mnozí pokládají za zastaralou, případně neřešitelnou, ale udělal to osobitým způsobem, při kterém si všimá (jak sám říká) i „šera, temnoty, balastu ve dvoře za osvětlenou fasádou domu, obrácenou do parádní ulice“.

Teodor Münz nám svou knížkou pomáhá najít odpovědi na mnoho základních filozofických otázek. Činí tak nejen srozumitelným a čtivým jazykem, ale především mimořádně inspirativním způsobem.

Jan Zouhar